

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku k výroku a odôvodneniu nálezu ústavného súdu
sp. zn. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024**

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripájam k nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 17/2023 z 27. novembra 2024 odlišné stanovisko, a to z dôvodu môjho nesúhlasu s výrokom, ako aj s odôvodnením tohto rozhodnutia.

2. Väčšina pléna rozhodla, že § 289 ods. 2 Trestného zákona (jedna zo skutkových podstát trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky) nie je v rozpore so zásadou zákazu sebaobviňovania podľa čl. 47 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a princípom prezumpcie neviny podľa čl. 50 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Podľa tohto ustanovenia sa trestného činu dopustí ten, kto sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti uvedenej v odseku 1 odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskemu vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by to pri vyšetrení nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie. Zjednodušene povedané, pokiaľ sa osoba odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie prítomnosti návykovej látky v jej organizme, jednoducho sa prezumuje, že má v krvi aspoň jedno promile alkoholu. S názorom väčšiny pléna nesúhlasím, a to ani pokiaľ ide o výrok rozhodnutia, ani čo sa týka odôvodnenia dotknutého nálezu.

3. Podľa väčšiny pléna § 289 ods. 2 Trestného zákona prispieva k predídeniu a zabráneniu neoprávnenej eliminácie možnosti postihu za to, že sa osoba odmietne podrobiť vyšetreniu (bod 74). Názor väčšiny pléna sa však nevysporiadal so zásadnou skutočnosťou, a totiž, že je povinnosťou štátu použiť primerané prostriedky pri zabezpečovaní dôkazov v trestnom konaní, keď prostriedky trestného práva najinvasívnejšie zasahujú do základných práv a slobôd jednotlivca. V samotnom náleze sa pritom (okrem iného) priamo odkazuje na stanovisko pléna Ústavného súdu Českej republiky (pozri bod 61 disentanovaného nálezu), ktoré zdôrazňuje primeranosť pri vynucovaní povinnosti obvineného (podozrivého) strpieť prehliadku tela a iné podobné úkony, keď zdôrazňuje, že k fyzickému donúteniu možno pristúpiť až po bezvýslednom uložení poriadkovej pokuty (bez toho, aby sa plénum ústavného súdu ďalej s týmito závermi vyrovnalo). Rovnako sa v samotnom náleze poukazuje na to, že podústavné právo umožňuje orgánom činným v trestnom konaní použiť primerané prostriedky voči podozrivému na zistenie alkoholu či inej návykovej látky, a to najmä postupom pri získavaní dôkazov podľa § 155 Trestného poriadku.

4. Podľa § 155 ods. 2 Trestného poriadku podozrivý je povinný strpieť vykonať odber krvi alebo iný obdobný úkon. Podľa § 155 ods. 4 Trestného poriadku príkaz na prehliadku tela, na odber krvi alebo na iný obdobný úkon vydá pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor alebo s jeho súhlasom policajt. Príkaz musí byť vydaný písomne a musí byť odôvodnený. Dôležité je zdôrazniť, že príkaz na invazívne úkony vydáva

prokurátor v prípravnom konaní, resp. pred začatím trestného stíhania, alebo so súhlasom prokurátora policajta. Trestný poriadok takýmto spôsobom chráni podozrivé osoby pred svojvôľou policajta, keďže ten potrebuje na invazívny úkon pri získavaní dôkazov súhlas prokurátora. Pokiaľ osoba taký príkaz nerešpektuje, je možné voči nej použiť donucovacie prostriedky v zmysle § 155 ods. 6 Trestného zákona.

5. Podľa môjho názoru je uloženie trestnej sankcie za odmietnutie vyšetrenia na zistenie návykovej látky v hrubom rozpore so zásadou subsidiarity trestného práva. Zákonodarca ústavne neakceptovateľným spôsobom spája s pasívnym správaním podozrivej osoby fikciu v podobe spáchania trestného činu. Som toho názoru, že takýmto zjednodušeným „vyšetrovaním“ štát rezignoval na svoju povinnosť riadne vyšetrovať a objasňovať trestné činy a takáto právna úprava výrazným spôsobom zasahuje do zásady zákazu sebaobviňovania.

6. Princíp zákazu sebaobviňovania v trestnom procese je základným princípom, ktorý chráni osobu, proti ktorej sa vedie trestné konanie. Zároveň kladie zvýšené požiadavky na orgány činné v trestnom konaní, aby aktívne pristupovali k zaobstaraniu dôkazov a zadost'učinili ďalšej zásade, a to zásade náležitého zistenia skutkového stavu veci. Účinná právna úprava však motivuje orgány činné v trestnom konaní rezignovať na tieto požiadavky, čo je v právnom štáte neprípustné. Prakticky stačí len odmietnuť podrobiť sa kontrole na zistenie prítomnosti návykovej látky a na tomto postojí osoby následne stojí celé trestné stíhanie.

7. V dissentovanom náleze sa v rámci úvodných téz vychádza (okrem iného) z rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), podľa ktorej *„Hrozba a uloženie sankcie za neposkytnutie informácie orgánom činným v trestnom konaní sú podľa ESLP nezlučiteľné s právom na spravodlivý proces, pokiaľ by v podstate zničili samotnú podstatu práva neobviňovať sám seba.“* (bod 60 dissentovaného nálezu). Ďalej sa poukazuje na to, že pri posudzovaní, či použitie donútenia orgánmi činnými v trestnom konaní na účel zaistenia dôkazov porušilo právo neusvedčovať sám seba, ESLP berie do úvahy štyri kritériá. Sú nimi (i) povaha a intenzita donútenia, (ii) existencia relevantných procesných záruk, (iii) závažnosť verejného záujmu na vyšetrení a potrestaní daného trestného činu a (iv) spôsob a účel použitia takto získaných dôkazov (rozsudok ESLP z 11. 7. 2006 vo veci Jalloh proti Nemecku, č. 54810/00) (zvýraznenie pridané, pozn.). Práve s povahou a intenzitou donútenia sa podľa môjho názoru dissentovaný nález nevysporiadal správne, minimálne sa s týmito okolnosťami nevysporiadal dostatočným spôsobom.

8. Skutková podstata uvedená v § 289 ods. 2 Trestného zákona nepostihuje konanie spočívajúce v ohrození pod vplyvom návykovej látky. Paradoxne postihuje iba konanie osoby, ktorá sa odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky pri výkone zamestnania či inej činnosti podľa § 289 ods. 1 Trestného zákona. Aj podľa doktríny zákonodarca pod hrozbou trestnej sankcie *de facto* „núti“ vodiča „vyprodukovať“ spravidla jediný, resp. rozhodujúci usvedčujúci dôkaz, na ktorom bude postavené jeho následné odsúdenie (In: Záhora, J. Právo neprispievať k vlastnému obvineniu. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015, s. 452 – 464). Nemožno súhlasiť so záverom uvedeným v dissentovanom náleze, podľa ktorého *„Zákonodarca tak v prípade napadnutej legislatívnej úpravy uprednostnil priamu trestnú zodpovednosť za odmietnutie poskytnutia dôkazu v jej intenciách namiesto jeho vynucovania*

od obvineného, resp. podozrivého.“ (bod 63 disentaného nálezu). Vynucovanie dôkazu od obvineného totiž nemožno chápať len vo vzťahu k fyzickému donúteniu – aj hrozba sankciou je donútením. A ak tomu tak je, nález je postavený (na podľa môjho názoru) mylnom predpoklade, že fyzické donútenie je z hľadiska zachovania proporcionality zásahu tou „horšou“ možnosťou – veľmi zjednodušene povedané, že je pre podozrivú osobu lepšie, keď je rovno odsúdená za to, že odmietla „fúkať“, ako keby ju k „fúkaníu“ mali orgány činné v trestnom konaní nútiť. Už keď pre nič iné, akékoľvek odsúdenie a s tým spojený záznam v registri trestov má predsa ďalekosiahle dôsledky na ďalší život takto odsúdenej osoby (či už pracovný, alebo súkromný). Ak bolo plénum ústavného súdu napriek všetkému presvedčené o tomto závere, minimálne bolo potrebné sa s primeranosťou zaoberať podstatne komplexnejšie a dôkladnejšie.

9. Štát je povinný nastaviť trestno-procesné mechanizmy tak, aby v prípade odmietnutia kontroly na zistenie prítomnosti návykovej látky bolo možné použiť inštitúty štátneho donútenia tak, aby bolo možné prítomnosť návykovej látky objektívne zistiť. Neperfektnosť právnej úpravy nemôže ísť na vrub samotnému „páchateľovi“, ktorý síce má možnosť bez dôsledkov nepodrobiť sa vôli štátu v intenciách princípu zákazu sebaobviňovania v mnohých už ilustrovaných prípadoch (napríklad právo odoprieť vypovedať, právo nevydať vec či iné), ale nemá takú možnosť pri zisťovaní prítomnosti návykovej látky v tele, keďže sa prakticky inkriminuje. Uvedený prístup je celkom zrejme ústavne nekonformný a neakceptovateľný.

10. Väčšina pléna ústavného súdu (sú si vedomá slabiny ústavnoprávnej argumentácie?) kontroverzne uvádza (bod 74 a 78), že je potrebné v každom prípade zvážiť materiálny korektív prečinu podľa § 10 ods. 2 Trestného zákona vo vzťahu k priestupkovej alternatíve podľa § 22 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“). Skutková podstata podľa § 289 ods. 2 Trestného zákona sa totiž v základných znakoch so skutkovou podstatou priestupku podľa § 22 ods. 1 písm. a) zákona o priestupkoch zhoduje.

11. Podľa môjho názoru je ústavne neakceptovateľné a v rozpore s požiadavkou právnej istoty, aby to isté konanie bolo postihované súbežne ako priestupok a trestný čin zároveň. Takýto prístup zákonodarcu vytvára pre orgány verejnej moci priestor pre svojvôľu pri postihovaní protiprávných konaní. V disentanom náleze úplne absentuje argumentácia vo vzťahu k tomu, aký je postup orgánov činných v trestnom konaní v prípade, ak sa podozrivá osoba odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, a to s ohľadom na nevyhnutnú diferenciáciu medzi tým, či ide o priestupok, alebo trestný čin. Bez ohľadu na to, že podústavné právo reguluje vzťah priestupku a trestného činu (§ 2 ods. 1 zákona o priestupkoch), z hľadiska práva ústavného stojí za zmienku otázka, či podľa zásady subsidiarity trestného práva by takéto konanie nemalo byť postihované len ako priestupok?

V Košiciach 27. novembra 2024

Peter Straka
sudca